

Gloser til Parmenides-fragmenterne

Forbemærkninger

Parmenides fra Elea (ca. 515?-445?)¹ skrev et filosofisk manifest i poetisk form om *Det Værende*. Han benyttede sig af det episke kunstsprog, som først og fremmest kendes fra de homeriske digte og Hesiods værker. Dette valg kan virke mærkeligt på moderne filosofihistorikere, men formen var veletableret og blev brugt til både episke digte, politiske digte (Solon et århundrede før) og til orakelsvar, særligt fra Apollons orakel i Delphi. Sproget havde kort sagt noget ophøjet og autoritativt i sig. Valget medfører også nogle konventioner, som ligger senere græsk filosofi fjernt: gammeldags gloser (senere grækere måtte have gloselister for at forså dem), omstændelighed i fortællingen og overtagelsen af Homers hyppige anvendelse af smykkende adjektiver (*epitheta ornantia*), der kan virke overflødige på den moderne læser, men som har udspring i den mundtlige digtning og tilmed giver teksten en rolig fremdrift. Et smykkende adjektiv siger ofte ikke noget aktuelt om det substantiv, som det lægger sig til og beskriver, men giver læseren/tilhøreren associationer til noget, som den pågældende ting (også) kan. De bedste eksempler er fra Homer, hvor skibene kan være hurtige, bugede eller sorte, hvadenten de ligger på stranden eller i vandet. Det samme gælder i passager Parmenides.

I ΒΑΣΙΣ er der s. 108-109 en oversigt over de græske litterære dialekter (som afviger mere eller mindre fra standard-attisk), og side 123-134 er der en gennemgang af det episke kunstsprog. Alle paragraffer er udstyret med et **E**(pisk) men er ellers identiske med de paragraffer, som kendes fra første del af ΒΑΣΙΣ. Man kan altså genbruge sin viden om, hvor hvad står. I gloserne vil der være mange henvisninger til **E**-numrene. Husk at slå efter...

1. Hexametret²

Epos-sproget er bundet til det daktyliske hexameter og bruges kun med det som medium. Man skal derfor vide en smule om dette versmåål for at kunne forstå dette særlige græsk.

Hexa-meter '6-mål' består af 6 enheder ('fødder'). Hver fod er daktylisk, dvs at den består af en lang stavelse og to korte, ligesom en δάκτυλος, en finger. Se selv efter! Man noterer i nutiden stavelsernes længde med en streg (-) for lang vokal og bue (u) for kort. Daktylen ser altså således ud: - uu. De to uu kan erstattes af en - , altså ser foden sådan ud: - - . Det sker altid i sidste (6. fod), (næsten) aldrig i 5.

Grundskemaet ser således ud:

1 2 3 4 5 6
- uu/ - uu/ - uu/ - uu/ - uu/ - -/

men alle uu'er kan altså erstattes af én - i mange variationer, fx - -/ - uu / - - / - uu/ - uu/ - -

For at kunne *skandere* et hexameter (= opdele det i stavelser og fødder inden for skemaet), må man vide lidt om vokalernes og stavelsernes længde eller korthed, deres *kvantiteter*.

2. Lange og korte vokaler

Vokalerne ε, ο er *af natur* korte

Vokalerne η, ω og diftonger (fx αυ, ευ, οι) er *af natur* lange

Vokalerne α, ι, υ kan være både lange og korte

1 Se Diogenes Laërtius' biografi i **339** og Platons karakteristik fra dialogen *Parmenides* i **337**.

2 I Πρόλογος er der til sidst i bogen en mere grundig gennemgang af den græske metrik.

Det afsnit vi kalder Proømiet, må have stået først, men der er efter min private mening usandsynligt, at teksten begyndte her. Hvis Parmenides har fulgt epos-traditionens konventioner, har der været en museanrøelse, som har orientert læseren om forfatteren og hans emne.

Parmenides' filosofi

WKC Guthrie: A History of Greek Philosophy II.1-80 (1965), hvori der er en god og grundig kommentar til både tekstkritik og filosofiske spørgsmål

Karsten Friis Johansen: Den europæiske filosofis historie (1991)

432 = fr. 1 Diels-Kranz – Bemærk, hvor citatet er bevaret

Proømium

– en allegorisk fremstilling i et højstemt orakelsprog. Lighedspunkter med myten om Phaëton. Se også fremstillingen af hestene i Platons *Phaidros* 256a ff.

A. Parmenides' himmelfart på de vise hoppers vogn

ἵππος ἢ hoppe – ται rel pron fem pl non **E 4.1**

φέρω bærer (hestene) – i med: bliver kørt

ὅσον *adv* så langt som

θυμός, ὁ fremdrift, lyst (ἐπι-θυμία)

ἐπι-ικάνω stræber mod (og når frem til) – bemærk, at præfixet ἐπί er løst fra verbet, *tnesis*

E 6.2.9 (*tm*)

πέμπω sender af sted – πέμπων er præteritum uden augment, som er *fakultativt* **E 6.2.4**

εἰς = εἰς til, hen ad

ὁδός, ἡ vej

βη-* < βαίνω går – uaugmenteret

πολύ-φημος *adj* 2 berømt (eller: betydningsfuld)

ἄγομαι fører hjem til (mig)

δαίμων, ὁ, ἡ guddom, her i fem: gudinde (medmindre der er tale om Solen, i så fald mask)

ἄστυ, τό **2.5.3.22** by

φέρω bringer, fører af sted (se v. 1)

εἰδώς (ptc af οἶδα **5.9**) vidende

φῶς, -τος, ὁ mand

τῆ *adv* dér

πολύ-φραστος meget-tænkende

5 ἄρμα, τό vogn

τιταίνω spænder, anstrænger mig

κούρη, ἡ pige – pigernes identitet bliver afsløret i v. 9

ἡγεμονεύω fører an, leder

ἄξων, ὁ aksel

χνοίη, ἡ **E 2.3-4** hjulnav,

ἴημι udsender lyd

σύριγξ ἢ skinger lyd som af en rørfløjte

αὐτή, ἡ lyd, knirken

αἰθόμενος *ptc* idet det hvivler rundt

δοιοί *adj* begge to

ἐπ-είγομαι drejer rundt – augm.

- δινωτός drejelig
 κύκλος, ó hjul
 σπέρχομαι skynder mig med at ... Formen er opt 3. pl **E 6.2.3** – iterativ optativ **15.5**
 Ἡλιάδες κοῦραι Heliade-pigerne, Solens døtre
 προ-λείπω for-lader (aor λιπ-)
 δῶματα, τά huse (sædv pl)
 Νύξ, ἡ Nat
 10 φάος, τό (φῶς) lys
 ὠθέω skubber
 ἄπο = ἀπό **E 8.1**
 κράτ- τό hoved (ordet findes ikke i nom sg)
 καλύπτῃρ, ó slør

B Ved porten til Nattens og Dagens veje

- ἐνθα *adv* her (på dette sted)
 πύλη, ἡ port
 ἡμαρ, -τος, τό dag – sammenlign *Odysseen* 10.86 om nattens og dagens porte
 κέλευθα, τὰ veje (pl!)
 σφας **E 4.2** 'dem' dvs portene
 ὑπέρ-θυρον τό dørkarmens overligger
 ἀμφίς *adv* på begge sider
 λαίνος *adj* sten-
 οὐδός, ó tærskel
 αἰθέριος *adj* luft-, som er i luften højt oppe
 πλῆνται (< πίμπλημι fylder) er lukket
 θύρετρον, τό dør
 πολύ-ποινος *adj* meget-straffende
 Δίκη, ἡ Retfærdigheden
 κληίς, ἡ bolt, nøgle
 ἀμοιβός *adj* alternerende, skiftende (nl. ml. dag og nat)
 15 τήν 'hende', Dike **E 4.1**
 παρ(ά)φραμαι **E 8.2** taler venligt til
 μαλακός *adj* blød, blid, venlig
 πείθω* overtaler
 ἐπιφραδέως *adv* med omtanke
 σφιν **E 4.2** 'for dem' dvs. for pigerne
 βαλανωτός *adj* egl. agern-; brugt om en langagtig jerntap, der fæstner bommen til dørstolpen,
 og som skal trækkes ud, for at døren kan åbnes. Her brugt som *epitheton ornans*
 (*smykkende adjektiv*) til ὀχεύς, derfor 'med jernappen, rigelen'
 ὀχεύς, ó dørslå
 ἀ-πτερέως (πτέρον vinge) så let som en vinge, hurtigt
 ὠσ- < ὠθέω skubber op
 χάσμα, τό gabende åbning, svælg
 ἀχανής *adj* vidtåben
 ποιήσαν – uaugmenteret
 ἀνα-πετάννυμι (pf) åbner
 πολύ-χαλκος *adj* malmrig, rig på bronze
 ἄξων hængsel (på porten)

σύριγξ, ἡ den 'hule' del af hængslet (modsat tappen)
 ἀμοιβαδόν *adv* vekselvis
 ειλίσσω (ἐλίσσω) drejer rundt
 20 γόμφος, ὁ navle, pløk
 περόνη, ἡ spænde
 ἀρηρότε pf ptc akt dual af ἀραρίσκω tilpasser (noget til noget)
 τῆ δέρ
 ῥα **E 9.3** ἄρα
 ἰθύς = εὐθύς *adj* lige, ret
 ἀμαξιτός *adj* landevejs-, rejse-
 ἄρμα, τό vogn

C Gudinden modtager Parmenides

θεά, ἡ gudinde – gudindend identitet bliver aldrig klar
 προ-φρών *adj* velvillig
 ὑπο-δέχομαι modtager
 χεῖρα χειρὶ αἰρέω (> ἐλ-*) tager hånd med hånd, tager i hånden, hilser
 δεξιτέρος = δεξιός *adj* højre
 ὧδε *adv* på denne måde
 φατο < φημί NB præet med 3sg
 προσ-αυδάω til-taler

D Gudindens ord til Parmenides, første del (forts. i fr. 2)

κοῦρος, ὁ ung mand (antages at angive Parmenides' alder, da han oplevede dette – eller da han nedskrev det?). Der er exx. i orakelsprog på, at tiltalen kan bruges til en fuldvoksen.
 ἀ-θάνατος *adj* u-dødelig (sml βροτός nedenfor)
 συν-άορος *adj* sammen-spændt med
 ἡνί-οχος, ὁ tømmeholder, vognstyrrer, kusk
 25 ἰκάνω v. 1
 ἡμέτερος *pron* vores = gudindens
 δῶ (= δῶμα), τό hus, bolig
 χαῖρε *imp* vær hilset!
 οὔτι *adv* ikke på nogen måde
 μοῖρα κακή ond skæbnelod
 προὔπέμπε (<προ-έ-πεμπε) præet af sender frem, tilskynder
 νέομαι kommer
 ἐκτός + gen **8.4** uden for, fjernt fra
 πάτος, ὁ en velbetrådt sti, alfarvej
 θέμις, ἡ rinelighed
 χρεώ = χρή **11.3.1**
 πυθ-* (πυνθάνομαι) lærer, erfarer
 ἡμέν ... ἡδέ både... og **E 9.1**
 Ἀληθείη εὐ-κυκλής (= εὐ-κυκλος) Den velafrundede Sandhed – se forklaringen nedenfor i **343**
 fr. 5
 ἀ-τρεμής *adj* ikke-skælvende, rolig
 ἦτορ, τό hjerte
 30 ἡδέ se ovenfor

βροτός, ὁ dødelig (gudernes almindelige ord for menneskene)

δόξα, ἡ mening, opfattelse

ἐνι = ἐν i NB anastrofe **E 8.1**

πίστις, ἡ tro(værdighed)

ἔμπης *adv* alligevel

μαθ-*

δοκοῦντα, τὰ det der synes, meninger

χρῆν εἶναι (**11.3.1**) her optræder εἶναι i sin fulde filosofiske form = τὸ ὄν

δόκιμος *adj* sikkert, afprøvet (Guthrie) tilsyneladende (K&R)

περάω διὰ παντός passerer gennem alting – Guthrie læser (med MSS): περ ὄντα = værende alle ting

343 fr. 5

ξυν-όν (< συν-εστιν er sammen, sammenhængende) μοι 'det er det samme for mig'

ὄποθεν = ὅποθεν *adv* hvorfra

ἄρχομαι begynder (aor konj uden ἄν **E 15**)

τόθι *adv* dér

πάλιν *adv* atter

ἰκνέομαι kommer

αὖθις *adv* igen

344 fr. 2-3

Gudindens ord, anden del

εἰ δ' ἄγε ἐγὼν ἐρέω en homerisk formel: 'men kom nu, jeg vil sige (dig)

κομίζω bringer videre (aor imp med)

μῦθος, ὁ ord, fortælling

μοῦνος = μόνος alene, kun

δίζησις, ἡ undersøgelse (se **E 2.5 πόλις**)

νοέω tænker νοῆσαι aor inf 'til at, for at tænke – se noten om final inf **16.1.2**

πείθως, ἡ overtalelse

κέλευθος, ὁ vej

ὄπηδέω + *dat* leder på vej, fører an

5 χρεών = χρῆ **11.3.1**

τοι = σοι **E 4.2**

φράζω fortæller (se også nedenfor)

παν-α-πεύθης (πυθ-) *adj* helt igennem uudforskkelig

ἔμμεν = εἶναι **E 6.8**

ἄ-ταρπός, ὁ vej

γνο-*

τὸ μὴ ἐόν det ikke-værende

ἀνυστός *adj* gennemførlig

φράσαις aor opt af φράζω siger, tænker

νοεῖν, εἶναι finale infinitiver **16.1.2**

PARMENIDES

x
A Text with Translation,
Commentary, and Critical Essays
By Leonardo Tarán

PRINCETON, NEW JERSEY
PRINCETON UNIVERSITY PRESS
1965

Copyright © 1965 by Princeton University Press

ALL RIGHTS RESERVED

L.C. Card: 63: 23416

Publication of this book has been, aided
by the Ford Foundation program to support publication,
through university presses,
of work in the humanities and social sciences.

Odense
Universitetsbibliotek

66-19269

PRINTED IN THE UNITED STATES OF AMERICA
BY J. H. FURST COMPANY, BALTIMORE, MARYLAND

I

- ἵπποι ταί με φέρουσιν, ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς ἰκάνοι,
πέμπου, ἐπεὶ μ' ἐς ὄδον βῆσαν πολύφημον ἄγουσαι
δαίμονος, ἣ κατὰ πάντ' ἄστη φέρει εἰδότα φῶτα·
τῆι φερόμην· τῆι γάρ με πολύφραστοι φέρον ἵπποι
- 5 ἄρμα τιταίνουσαι, κούραι δ' ὄδον ἡγεμόνευον.
ἄξων δ' ἐν χροίησις ἴει σύριγγος αὐτῆν
αἰθόμενος (δοιοῖς γὰρ ἐπέιγετο δινωτοῖσις
κύκλοις ἀμφοτέρωθεν), ὅτε σπερχοῖατο πέμπειν
Ἑλιάδες κούραι, προλιποῦσαι δώματα Νυκτός,
- 10 εἰς φάος, ὠσάμεναι κράτων ἄπο χερσὶ καλύπτρας.
ἔνθα πύλαι Νυκτός τε καὶ Ἥματός εἰσι κελεύθων,
καὶ σφας ὑπέρθυρον ἀμφὶς ἔχει καὶ λάινος οὐδός·
αὐταὶ δ' αἰθέριαι πλήνται μεγάλοισι θυρέτροις·
τῶν δὲ Δίκη πολύποινος ἔχει κληῖδας ἀμοιβούς.
- 15 τὴν δὴ παρφάμεναι κούραι μαλακοῖσι λόγοισιν
πέισαν ἐπιφραδέως, ὡς σφιν βαλανωτὸν ὀχῆα
ἀπτερέως ὥσειε πυλέων ἄπο· ταὶ δὲ θυρέτρων
χάσμ' ἀχανές ποίησαν ἀναπτάμεναι πολυχάλκους
ἄξοντας ἐν σύριγγιν ἀμοιβαδὸν εἰλίξασαι
- 20 γόμφοις καὶ περόνησις ἀρηρότε· τῆι ῥα δι' αὐτέων
ἰθὺς ἔχον κούραι κατ' ἀμαξιτὸν ἄρμα καὶ ἵππους.
καὶ με θεὰ πρόφρων ὑπεδέξατο, χεῖρα δὲ χειρὶ
δεξιτερῆν ἔλεν, ὦδε δ' ἔπος φάτο καὶ με προσηΐδα·
ὦ κοῦρ' ἀθανάτοισι συνάορος ἡμιόχοισιν,
- 25 ἵπποις ταί σε φέρουσιν ἰκάνων ἡμέτερον δῶ,
χαῖρ', ἐπεὶ οὔτι σε μοῖρα κακῆ προὔπεμπε νέεσθαι
τῆνδ' ὄδον (ἣ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων ἐκτὸς πάτου ἐστίν),
ἀλλὰ θέμις τε δίκη τε. χρεῶ δέ σε πάντα πυθέσθαι
ἦμὲν Ἀληθείης εὐκυκλέος ἀτρεμὲς ἦτορ

FRAGMENT I

30 ἦδὲ βροτῶν δόξας, ταῖς οὐκ ἐνί πίστις ἀληθής.
 ἀλλ' ἔμπης καὶ ταῦτα μαθήσεται, ὡς τὰ δοκοῦντα
 χρῆν δοκίμως εἶναι διὰ παντὸς πάντα περῶντα.

1-30 Sext. *adv. math.* VII. 111 28-32 Simpl. *de cael.* 557. 25-558.2
 28-30 D.L. IX. 22 29-30 Procl. in *Tim.* I. 345.15-16; Clem. *Strom.*
 II.366.16-17; Plut. *adv. Colot.* 1114 D-E

3 δαίμονος MSS: δαίμονες Stein, Wilamowitz πάντ' ἄστη N: πάντ'
 ἄτη L: πάντα τῆ Es: πάντ' αὐτή G. Hermann: πάντα τῆ LB, <τα>τή
 Barnett, Wilamowitz: ἀσινῆ Meineke, Jaeger 6 χροῖσιν ἔει Diels:
 χροῖσιν N 10 κράτων Karsten: κρατερῶν MSS. 20 ἀρρότε Bergk:
 ἀρρότα MSS 29 εὐκυκλέος Simpl.: εὐπειθέος Sext., Plut., Clem.,
 D.L.: εὐφεγγέος Procl. ἀτρεμές Simpl., Clem., Sext.: ἀτρεκῆς Sext.,
 Plut. 32 δοκίμως Simpl.: δοκιμῶσ(αι) Diels περῶντα Simpl. A: περ
 ὄντα Simpl. DEF

I

The mares which carry me, as far as ever my heart may desire, were escorting me, when they brought and placed me on the resounding road of the goddess, which carries through all places the man who knows. On it I was carried; for on it the well-discerning horses were straining the chariot and the maidens were leading the way. The axle glowing in the naves was sending forth the whistle of a pipe (for it was being whirled about by the two rounded wheels on either end) whenever the daughters of the sun, leaving the realm of night, hastened to escort me towards the light, after they had with their hands pushed back the veils from their heads. There are the gates [separating] the ways of day and night and they are enclosed by a lintel and a threshold of stone; and the ethereal gates themselves are covered with big wing-doors, of which Dike, whose vengeance is stern, possesses the rewarding keys. The maidens appeased her with gentle words and knowingly persuaded her to push back quickly from the gates the bolted bar. And a gaping chasm of the doors was produced by the gates' opening which had set re-

II

εἰ δ' ἄγ' ἐγὼν ἐρέω, κόμισαι δὲ σὺ μῦθον ἀκούσας,
 αἴπερ ὁδοὶ μόναι διζήσιός εἰσι νοῆσαι
 ἢ μὲν ὅπως ἔστιν τε καὶ ὡς οὐκ ἔστι μὴ εἶναι,
 Πειθοῦς ἔστι κέλευθος (Ἀληθείη γὰρ ὀπηδεῖ),
 5 ἢ δ' ὡς οὐκ ἔστιν τε καὶ ὡς χρεῶν ἔστι μὴ εἶναι,
 τὴν δὴ τοι φράζω παναπευθέα ἔμμεν ἀταρπὸν
 οὔτε γὰρ ἂν γνοίης τό γε μὴ ἔδν (οὐ γὰρ ἀνυστόν)
 οὔτε φράσαις.

1-8 Procl. in *Tim.* I.345.18-27 3-8 Simpl. *Phys.* 116.28-117.1
 5-6 Procl. in *Parm.* 1078.4-5.

1 ἄγ' ἐγὼν Karsten: ἄγε τῶν Procl. 3 ὡς Simpl.: om. Procl.
 4 Ἀληθείη Bywater: Ἀληθείη Simpl., Procl. 5 τε Simpl.: γε Procl.
 6 παναπευθέα Simpl.: παναπειθέα Procl. 7 ἀνυστόν Simpl.: ἐφικτόν
 Procl.

II

Come then, I shall tell you, and do you pay attention to the account when you have heard it, which are the only ways of inquiry that can be conceived; the one [says]: "exists" and "it is not possible not to exist," it is the way of persuasion (for persuasion follows upon truth); the other [says]: "exists-not" and "not to exist is necessary," this I point out to you is a path wholly unknowable. For you could not know that which does not exist (because it is impossible) nor could you express it.

1. εἰ . . . ἀκούσας. The speaker is the goddess and σὺ refers to Parmenides. Untersteiner (p. LXXX) says that it cannot be excluded that the speaker is Parmenides himself; but this hypothesis is unnecessary. The speech is from the point of view of a god (for the reason cf. comm. to fr. I.1-32) as some expressions of the poem show: fr. I.30, βροτῶν δόξας, fr. VI.4,

III

. . . τὸ γὰρ αὐτὸ νοεῖν ἔστιν τε καὶ εἶναι

Clem. *Strom.* II.440.12; Plot. *Enn.* V. 1.8

III

. . . for the same thing can be thought and can exist

This fragment preserved by Plotinus and Clement is considered by many scholars to contain the essence of Parmenides' philosophy. The most natural interpretation of the fragment is the one based on its literal translation: "For to think and to be is one and the same thing." This interpretation is maintained by many, including Bauch (*Das Substanzproblem in der griechischen Philosophie bis zur Blütezeit*, Heidelberg 1910, p. 44), Reinhardt (p. 77), Vlastos (*Gnomon* 25, 1953, p. 168 and notes 1 and 2). This literal interpretation of the fragment is pressed by those who maintain that Parmenides identified Being and thought; although the identification may have different meanings. (For the idealistic interpretations of Parmenides' Being cf. chapter I). That a literal interpretation should not be pressed and is by itself insufficient is shown by the fact that different meanings can be extracted from it. Vlastos (*Gnomon* 25, 1953, p. 168) asserts that it means that for Parmenides Being is mind. Snell (*Die Ausdrücke für den Begriff des Wissens in der vorplatonischen Philosophie*, Berlin 1924, p. 53) takes it to mean the identity of subject and object of thought based on the principle γνώσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ. This type of interpretation, however, has been correctly rejected by Vlastos (*TAPA* 77, 1946, pp. 67-68 [cf. also chapters I and III]). It could also mean that thinking presupposes Being, i.e. something that exists as its object, as Shorey (*AJP* 21, 1900,

V

ξυνὸν δέ μοί ἐστιν,
ὀππόθεν ἄρξωμαι· τόθι γὰρ πάλιν ἵξομαι αἰθις.

Procl. in *Parm.* 708.16-17

V

It is indifferent to me where I make a beginning; for there I come back again.

This fragment has been preserved only by Proclus. It contains a statement and a supporting reason for the statement. This statement itself refers to motion from a starting point either in space or in discourse. Proclus quoted this fragment, together with fr. VIII.25: *ἐὼν γὰρ ἐόντι πελάξει* and fr. VIII.44: *μεσσοῦθεν ἰσοπαλές*, to show that Parmenides, besides the conception of the One, was aware of the principle *τὸ πλήθος τῶν νοητῶν*. Therefore there can be no doubt that Proclus considered this fragment to refer to Being; whether this is correct I am inclined to doubt in view of the content and of the kind of context in which the quotation occurs; moreover, it cannot be excluded that Proclus himself may have copied the fragment out of an anthology, for I see no evidence that he knew the whole of Parmenides' poem. If the fragment refers to discourse the statement is the goddess' justification for beginning that discourse anywhere. The next point—why she will come back again to any point from which she begins—is not indicated. It is here that most interpreters go into conjectural interpretations and while some of these conjectures go beyond the evidence so that there is no good reason to support one against the others, other conjectures are based on premisses that may be proved wrong.

Among the first kind of interpretations I mention the following. Patin (pp. 565 f.) thinks that this fragment can